

Посебно је значајна његова књига *Увод у грчку лаографију*, која је објављена 1977. године, а која је касније доживела више издања.

Као научник и писац био је веома надарен, а једна од главних карактеристика његовог стила јесте обиље лаографских термина које је сам

стварао. Његови термини су шире ушли у грчку лаографију. Професор Лукатос је носилац многих међународних признања. Поменућу само награду *Herder* (Herder), којом га је 1981. године одликовао Универзитет у Бечу за његове заслуге у проучавању југоисточне Европе.

Гордана Благојевић

Лидија Радуловић: *Пол/род и религија, конструкција рода у народној религији Срба*, Етнолошка библиотека, књига 42, Београд 2009.

Књига Лидије Радуловић *Пол/род и религија* комплексна је студија заснована на истраживањима српске народне религије и обичаја, а у том смислу и свакодневног живота жене у традицијској култури, чиме се отвара историјска перспектива за ишчитавање механизма кроз које су функционисале родне улоге, као и родни стереотипи. Ауторка се у овој књизи бави, пре свега, конструкцијом рода у традицијској култури XIX и прве половине XX века, расветљавајући нам расподелу моћи између мушкараца и жена у том периоду. Својим веома минуциозним и свеобухватним истраживањем, Лидија Радуловић указује и на бројне начине на које је патријархална култура мобилисала религијска веровања, како би се даље продуковала и учвршћивала. Изврстан пример за то ауторка даје кроз анализу веровања и пракси везаних за ритуалну нечистоћу трудница и породилца. У религијском смислу моћне и опасне (а ово се заснивало на поштовању светости жене и њеној

вези са животом и смрћу), ове жене биле су оптерећене бројним забранама и религиозним прописима за адекватно понашање, који су имали за циљ да обезбеде здравље детета, а помоћу којих су, заправо, жене биле стављене под контролу. Ово је само један од примера бројних контрадикција у функционисању и расподели моћи кроз родноконструисане религијске прописе. Наиме, управо тамо где се чини да је женска моћ неприкосновена, она бива ускраћена, али и обрнуто. Реч је о оним аспектима ритуалног понашања које је постојало напоредо са доминантном религијом, а у којем су жене успевале да успоставе алтернативну моћ, која, како наглашава Лидија Радуловић, није могла радикално да измени друштвене односе, али је постојала, опстајала и доводила у питање постојећи поредак.

Детаљна и свестрана анализа традиционалних образаца и конструкције рода коју нуди ауторка веома је корисна не само за разумевање њиховог начина функционисања и

репродуковања, већ и за праћење и шире сагледавање њихових дисконтинуитета, а најалост, често и континуитета, све до савременог доба. На бројне континуитете ауторка и сама указује и реферира, отварајући нова питања и перспективе за будућа истраживања.

У прве две целине ове књиге (I *Од антиролологије жене, преко истраживања рода до истраживања религије и рода* и II *Теоријски ири-ситуи истраживању рода*), Лидија Радуловић умешта истраживање у добро осмишљен теоријски оквир, који полази од одличне и врло детаљне систематизације радова на тему рода и религије у светској етнологији и антропологији, али и оних који су публиковани на нашем језику (с освртом и на, за ову тему релевантне, радове сродних друштвених и хуманистичких дисциплина, као што су социологија и психологија), уз снажну поткрепљеност и веома вешто кретање кроз феминистичке теорије релевантне за ову тему. Ауторка наводи да феминистичка перспектива не само да је касно уведена у истраживања религије, него је и дуго, све до краја деведесетих година прошлог века западала у тешкоће недовољне проблематизације категорије рода, нејасних интерпретација, или пак недовољне критичности (пре свега у феминистичкој теологији). До заокрета је дошло у оном тренутку када се схватило да је у истраживањима религије из феминистичке перспективе неопходна интердисциплинарност, и то због чињенице да је реч о праксама које представљају комплексне социо-културне феномене, због чега перспектива нужно мора обухва-

тати различите хуманистичке и друштвене науке и савремене теорије. Управо у том смислу, приступ Лидије Радуловић је систематичан и свеобухватан, и то пре свега из угла савремене етнологије, антропологије, али и социологије, религијских и родних студија, а управо то ову књигу чини значајним делом за све оне које занимају ишчитавање родних дискурса и конструкција родних идентитета кроз синхронију или дијахронију, и то у било ком сегменту културе и друштва, а не само у религијском. Један од квалитета ове студије, који је вероватно повезан са ауторкиним педагошким радом, јесте и тај што нам кроз бројне теорије и примере објашњава на које се све начине конструише род (уз детаљну дискусију о томе шта род у теоријском смислу значи), и то у различитим сферама живота, и како га је све могуће посматрати у религији, а да се не запада у замке поједностављених закључака.

Поред тога, приказ и критички осврт на истраживања народне религије домаћих етнолога, систематизација радова са овом тематиком и наглашавање проблема контекстуализације и актуелизације начина на који се хришћанска традиција преплитала и преплиће са паганском (у III поглављу књиге *Народна религија: дискурси конструкције рода*) чине ову књигу неопходним штивом и за све оне који желе да се упусте у истраживања домаће религије.

Одредивши своју позицију у поменутом научном контексту, Лидија Радуловић је дефинисала свој метод истраживања као анализу религијских дискурса (хришћанских и не-

хришћанских) релевантних за конструкцију рода. У наредна четири поглавља ауторка се заправо бави анализом конкретних феномена кроз које се очитују родни односи у српском друштву XIX и прве половине XX века, и то пре свега оних који стоје у вези са женском сексуалношћу коју је друштво имало потребу да контролише управо због моћи која јој је приписивана (неке од тема су девичанство, материнство, магија). Један од алтернативних аспеката религије у коме је женска сексуалност очувала своју моћ јесте магија, која је наставила да постоји напоредо са хришћанством. Ово је отворило још једну важну тему за изучавање родне конструкције у религији, а то је демонологија, и то не само као домен у коме жене остају суверене, али опасне владарке (и то као припаднице приватне сфере, којима је такав статус у јавној сфери забрањен), већ као до-

мен у коме наставља да егзистира оно што хришћанство својим прописима забрањује и санкционише, а то је нерепродуктивна сексуалност (у том смислу нарочито занимљиво је поглавље о вампиру).

У овој студији је Лидија Радуловић на бројним примерима показала како је несумњиво да су традицијска религија и ритуали продуковали патријархалне односе и праксе, али да се ипак о апсолутној моћи мушкараца над женама не може говорити. Књига *Рог/џол и религија* је незаобилазно штиво за све оне који се баве темама религије и рода. Поред тога, свеобухватност тема, приступа и оригиналност добро поткрепљених закључака и интерпретација чине да читање ове књиге представља огромно задовољство и подстицај који су веома важни за свакога ко се бави било којом врстом истраживања и писања.

Лада Стевановић

Лингвогеографска слика власитиначког краја

Станислав Станковић, *Границе њризренско-џимочких џовора у власитиначкоме крају*, Институт за српски језик САНУ, Монографије 5, Београд, 2008, 247 страна

1. У издању Института за српски језик САНУ појавила се монографија мр Станислава Станковића: *Границе њризренско-џимочких џовора у власитиначкоме крају*, која је посвећена успомени на људске, педагошке, научне и културолошке погледе академика Божицара [Видојевића] Видоеског. Научно и технички добро опремљена,

књига је настала као резултат вишегодишњих истраживања у југоисточним пределима Републике Србије и садржи четири поглавља: I. *Власитиначки крај и њејови џовори, из лингвистичке џеографије, о истраживању* (11–54), II. *Призренско-џимочки џовори у власитиначкоме крају* (55–118), III. *Дијалекатски џексџови*